

In het kort

Dit is de tweede nieuwsbrief over het project Pilot Kruidenrijk grasland van drie agrarische collectieven uit Noord-Holland:

Water, Land & Dijken, Noord-Holland-Zuid en ANV Hollands Noorden.

Het pilotproject Kruidenrijk gras is eind 2017 van start gegaan. Er hebben 19 deelnemers kruidenrijk graszaad in- of door gezaaid.

In drie jaar volgen we de ontwikkeling van de kruiden in de percelen, de ervaringen van de deelnemers en de inzetbaarheid van het gras voor de melkveebedrijven.

In deze nieuwsbrief:

• Reden om deze pilot op te starten	1
• Zaaimengsels	2
• Ervaringen tot nu toe	3
• Bemonstering door Eurofins	4
• Voordelen kruidenrijk grasland voor deelnemende melkveebedrijven	5
• Nadelen voor kruidenrijk grasland bij deelnemende melkveebedrijven	5
• Optie tot beheerpakket: Ontwikkeling kruidenrijk grasland	5
• Vervolgstappen van de pilot	5
• Wilt u ook overgaan op kruidenrijk grasland?	6
• Planten als medicijnen	6
• Afbeeldingen van kruiden	7

Reden om deze pilot op te starten:

1. Meer biodiversiteit creëren op graspercelen is gunstig voor de toename van insecten en (weide)vogels.
2. Beter bestand tegen droge zomers; in het algemeen is bij kruidenrijke percelen de beworteling beter dan van graspercelen, waardoor de percelen beter droogtebestendig zijn.
3. Diergezondheid: door de verschillen aan kruiden en klavers gaat het mineralengehalte ook omhoog, wat weer gunstig is voor de diergezondheid. Tevens is het een goede aanvulling op het rantsoen van melkvee. Het product stimuleert de pens-activiteit naast een (vaak in de zomermaanden) eiwitrijk rantsoen van vers gras.
4. Ervaringen uitwisselen over inzaai, oogst, toepassing en beheer van de kruidenrijke percelen.

Het project wordt financieel mogelijk gemaakt door Provincie Noord-Holland

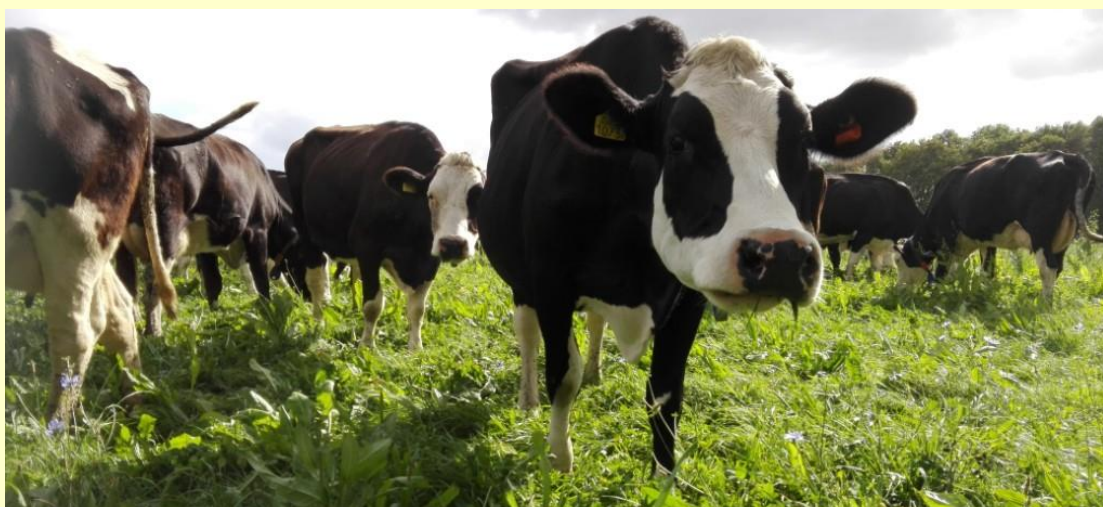

Foto: Goaistke Iepema

Zaaimengsels

Inheems zaaimengsel

Een deel van de percelen binnen de pilot is ingezaaid met het inheemse zaaimengsel van Biodivers geschikt als kuikenlandmengsel (B145) of doorgezaaid (B141). In deze mengsels zitten kruiden als hoornbloem, smalle weegbree, veldzuring, klavers als moerasrolklaver en verschillende grassoorten. De mengsels trekken insecten aan waardoor het voedselaanbod van (weide)vogels ook verbeterd wordt. De opbrengst per hectare voor het melkveebedrijf ligt echter wel lager dan gemiddeld (gemiddeld is 11 ton ds per ha). Met dit mengsel en maaidatum 15 juni is de gemiddelde opbrengst (ca 5 tot 7 ton ds/ha).

Mix van inheems zaaimengsel en Graszaadmengsel

Ook zijn er een aantal percelen ingezaaid met het inheemse mengsel én een graszaadmengsel van Barenbrug (50/50) met het laatbloeiend Engels raigras Barhoney. Dit mengsel is beter toepasbaar voor de melkveebedrijven omdat de opbrengst hoger ligt (7 tot 8 ton ds/ha).

Agro-functionele mengsels

Buiten de pilot om merken we dat meer melkveehouders zich oriënteren op kruidenrijke graszaad mengsels. Graszaadbedrijven brengen agro-functionele mengsels op de markt. De insteek van deze mengsels is bevordering van de diergezondheid. Deze mengsels worden vaker gemaaid of begrast en zijn hoog productief. Omdat de kruiden niet inheems zijn, zijn deze mengsels niet toegepast in onze pilot.

In het Biodivers B141 mengsel zijn er naast klaversoorten, ook margrietten (wit met geel) toegevoegd.

Ervaringen tot nu toe

Gestreepte witbol domineert

Na het inzaaien van de mengsels op intensief gebruikte graslanden (ruim mest en vaak maaien of beweiden) zagen we bij sommige percelen dat de *Gestreepte Witbol* de vegetatie ging domineren. Omdat de voorgeschreven maaidatum vanaf 15 juni was, is het zaad van de gestreepte witbol al gerijpt en komt het volgende jaar weer volop terug. Er is op twee manieren ingegrepen:

1. Eerder maaien van de witbol – vóór de zaadzetting, ongeveer 1 juni.
2. Een periode geen mest opbrengen -dit kan enkele jaren nodig zijn.

Met het inzetten van het beheerpakket 'Ontwikkeling kruidenrijkgras' kon er eerder gemaaid worden (22 mei). Uiteraard als er vogels waren, is een deel of toch het hele perceel blijven staan.

Eenjarige onkruiden en zeer dicht gewas

Ook zagen we na inzaaien van voormalige bollen- en koolpercelen dat bijvoorbeeld melde, kamille en muur rijkelijk aanwezig waren. Veroorzaakt door de nalevering van fosfaat en stikstof vanuit deze percelen. Om verstikking van de gewenste kruiden tegen te gaan is er na een paar maanden gebloot (op zo'n 8 cm hoogte). In het tweede en nu het derde jaar zijn de kamille, brandnetel etc. niet meer terug te vinden. Het gewas blijft wel erg dicht en wordt hoog (soms tot wel 80 cm). Ook hier kan het beheerpakket Ontwikkeling kruidenrijk gras ingezet worden.

Doorzaaien

Het doorzaaien van percelen geeft goed resultaat als de beginsituatie van het grasland perceel zeer schraal is: open graszode en weinig dominante grassen aanwezig. Dan komen de kruiden uit het mengsel op. Uiteraard moeten de zaaiomstandigheden en het weer ook mee zitten. En niet te kort afmaaien is ook van belang.

Ridderzuring

In sommige percelen steekt de ridderzuring de kop op. Door de late maaidatum kan het ook nog zaad zetten. Lastig, maar advies van één van de deelnemers is dat op tijd wegsteken of bloemstengel koppen, maar ook schapen beweiding na het maaien helpt om de ridderzuring te onderdrukken.

Weidevogels

De percelen zelf trekken niet meer weidevogels aan, tenzij er een plasdras van meer dan een halve hectare aangrenzend aan het kruidenrijke perceel ligt. Onderzoek van studenten naar meer insecten geeft een wisselend beeld; het eerste jaar is er weinig verband te leggen tussen kruidenrijk of gangbaar met insectenrijkdom. In het tweede jaar werd dit verband wel gelegd, en was er zeker in het B141 mengsel, gebruikt met doorzaaien, meer ongewervelden te vinden dan in het gangbare grasperceel.

Vernatten middels greppels in kruidenrijk grasland

Balen/hooi/kuil

Meerdere deelnemers geven aan dat het gras zowel aan de melkkoeien, droge koeien als het jongvee gevoerd wordt. En dat het prima inzetbaar is op het bedrijf. Sommige deelnemers verkopen het aan een ander melkveebedrijf of manege omdat ze meerdere percelen met laat maaidatum hebben en dus een overschot aan ruwvoer hebben.

Bemonstering door Eurofins

Deelnemers aan deze pilot kregen de optie om hun kruidenrijke gras, nadat het gemaaid en in balen of in de kuil terechtgekomen was, te laten bemonsteren op voedingswaarde door Eurofins. Vijf bedrijven hebben dit laten doen. Drie bedrijven met 100% en twee met het Barenbrug mengsel.

Onder begeleiding van een adviseur van Agrifirm zijn de resultaten doorgenomen. Vanwege de grote spreiding in de monsters uitslagen is het lastig om scherpe conclusies te trekken.

Wat we wel kunnen aangeven:

- De VEM en het eiwit zijn een stuk lager dan bij een eerste snee gangbaar gras. (100 tot 200 VEM minder en DVE tot de helft minder). Dit komt mede door een lagere bemesting in het voorjaar en het late maaien.
- Bij melkkoeien met (vers) grasrantsoen kan dit product een *hele goede aanvulling* zijn op het rantsoen. Door het verse grasrantsoen komt er veel eiwit naar binnen (met mogelijk hoog ureum). De koe heeft dan behoefte aan droog, ruig voer erbij, en vreet het graag. Het is gezond, zorgt voor betere pens-werking (rust) en dus ook een betere benutting van het totale rantsoen. De N-kringloop wordt zo ook beter. Ook voor pinken geldt dat de droge kruidenbalen naast bijvoorbeeld een natte herfstkuil een flink positief effect heeft op gezondheid en benutting van het voer, dus er kan N-efficiëntie behaald worden!
- Vooral *smakelijkheid en geur* bepaalt de mogelijkheden om het kruidengrasmengsel zo goed mogelijk tot waarde te brengen!
- Het is een aanvulling op het rantsoen: specifieke sturing blijft nodig voor de mineralen en sporenelementen per baal/kuilhoop
- Gezondheidsvoordelen door de smalle weegbree en de chichorei (afbeeldingen op laatste pagina): respectievelijk antibacteriële functie en vermindering maagdarmwormen.
- De kruiden kunnen een hulpstuk bieden bij N-kringloop en emissiereductie.

Reukgras

Voordelen kruidenrijk grasland voor deelnemende melkveebedrijven

- Ondanks de droogte van het afgelopen voorjaar blijft het kruidenrijk gras doorgroeien, zowel de grassen als de kruiden.
- De oogst kan ingezet worden als voer voor droge koeien of jongvee. Maar ook als aanvulling op het verse grasrantsoen voor melkkoeien.
- Kruidenrijk gras is smakelijk!

Nadelen voor kruidenrijk grasland bij deelnemende melkveebedrijven

- De maaidatum is niet flexibel bij het beheerpakket kruidenrijk grasland. Er kan pas vanaf 15 juni gemaaid worden.
- De opbrengst en voederwaarde van de balen/kuil is lager.

Optie tot beheerpakket: Ontwikkeling kruidenrijk grasland

In de praktijk merken we dat er op de kruidenrijke percelen een dominantie aan witbol ontstaat. Om die reden is er een nieuw beheerpakket ingezet: "Ontwikkeling kruidenrijk grasland" om meer (gewenste) kruiden te krijgen, en minder massa aan gewas. We zien bij de pas ingezaaide percelen nog weinig tot geen open structuur in het gras, wat voor de weidevogels zo van belang is. Voor de transitie naar kruidenrijk is het beter om eerder en vaker te maaien in een jaar (drie keer) en een aantal jaar niet te bemesten. Maaidatum is dan vanaf 22 mei.

Vervolgstappen van de pilot?

De pilot eindigt aan het eind van dit jaar en er zal dan een eindevaluatie met deelnemers en collectieven plaats vinden. Vanuit de onderwijsinstelling Van Hall Larenstein zullen er nog fact-sheets over kruiden en insecten gemaakt worden. Uiteraard zal dit naar de ANLb-deelnemers gecommuniceerd worden.

Heeft u zelf nog opmerkingen of vragen, die u graag aan de orde wilt stellen, wilt u dan contact opnemen met:

Mark Kuiper tel. 06-29523020 (NHZ),
Els Wennekers tel. 06-12638046 (WLD) of
Mirjam Vlugt tel. 06-30210678 (ANV HN).

Wilt u ook overgaan op kruidenrijk grasland?

Wilt u ook overgaan op een perceel kruidenrijk grasland? U kunt dan contact opnemen met uw contactpersonen van uw collectief. Met elkaar kan dan besproken worden welk perceel (percelen) daarvoor geschikt zou zijn en welke stappen er genomen moeten worden.

Houd daarbij rekening met het volgende:

1. Kruidenrijk graszaad inzaaien kan het beste in de periode van 15 augustus tot 15 september
2. Diepte van inzaaien is 0,5 tot 1 cm én gebruik cambridgerol!
3. Om kruiden in stand te houden is het aanbrengen van ruige mest voor het bodemleven erg goed, mits beperkt tot 10 ton per hectare. Overige mest stimuleert de grasgroei teveel, dus dit dient achterwege te blijven. De eerste jaren na inzaai kan zelfs beter geen ruige mest aangebracht worden om het perceel te versralen.
4. De maaihoogte is hoger dan bij gangbaar grasland: het liefst 8 tot 10 cm, zodat rozetten van de kruidenplanten weer opnieuw kunnen uitlopen. Goede weersomstandigheden bij het maaien blijft belangrijk!

Voor meer info over inzaai, beheer en advies kunt u terecht op de website:

<https://www.anvhollandsnoorden.nl/projecten/proefproject-kruidenrijk-grasland>

Ook vindt u hier informatie over het project Koeien en Kruiden in Friesland:

<https://www.anvhollandsnoorden.nl/projecten/proefproject-kruidenrijk-grasland#blok3>

Planten als medicijnen

Vaak krijgen we vragen hoe de kruiden nu te herkennen zijn en wat hun functies zijn. Van een aantal planten is hun medicinale werking bekend. Een overzicht vindt u hieronder, waarin de werkzame stof (secundaire metaboliet) ook genoemd is. De smalle weegbree, veldzuring, chichorei, karwij en rolklaver zijn kruiden die toegepast zijn in de ingezaaide mengsels. En de afbeeldingen van diverse kruiden in bloei en als rozet kunt u gebruiken om planten te herkennen.

Soort	Functie koegezondheid	Secundaire metaboliet
Paardenbloem	Ontstekingsremmend, lever- en nierfunctie	Taraxine
Smalle Weegbree	Antibacteriële werking, lever- en nierfunctie	Aucubine/Acteoside
Rolklaver	Negatief effect op maagdarmwormen	polyfenolen/tannines
Chichorei	Negatief effect op maagdarmwormen	polyfenolen/tannines
Wilde peen	Antibacteriële werking	monoterpenen
Karwij	Antibacteriële werking	Antibacteriële werking
Veldzuring	Voorkomt trommelzucht	oxaalzuur

Afbeeldingen van Kruiden

Chichorei (bloem en rozet)

Wilde peen (Bloei en blad) Foto: Medigran.nl

Duizendblad (bloem en rozet)

Rolklaver

Smalle weegbree

Karwij

Hoornbloem

Paardenbloemen